

Spectaculaire gedrevenheid in Jeremia // TONEELBLOG

Hans Janmaat, Mars der Beschaving en bultruggen zijn een rode draad in *Jeremia*, een coproductie van Trouble Man en Frascati Producties. Een voorstelling durf ik het bijna niet te noemen, een betoog of performance evenmin. Marjolijn van Heemstra en Sadettin Kirmiziyüz staan met een megafoon op de flyer. Vol verbazing en verwondering. Ze willen iets zeggen, iets vragen: wat moeten we met al het geklaag over vrijheid van meningsuiting en discriminatie?!

Na een korte illustratie van een stereotype racist, wordt het publiek direct op scherp gezet als Marjolijn van Heemstra en Sadettin Kirmiziyüz het woord nemen, als zichzelf. Met persoonlijke voorbeelden verhelderden zij hun vragen rondom de vrijheid van meningsuiting. Zo vertelt Kirmiziyüz over zijn auditie voor de rol van Geert Wilders voor *Geert Wilders de musical*, ondertussen laat Van Heemstra de auditie op haar kleine telefoonscherm zien. Ook

de racistische reacties op dit filmpje worden voorgelezen. Een echte waarheid. Ik word me bewust van een nieuw soort spanning tijdens theater: wat als een reactie van iemand uit het publiek is? Ik kijk de zaal in, hopen een schaamtevolle reactie te ontdekken. Dit is spelen met de werkelijkheid.

Waren we toen gek of nu?

Het partijprogramma van de Centrum Democraten, opgericht door Janmaat in 1984 werd destijds gezien als extreemrechts. ‘Janmaat rassenhaat’ was een scheldwoord. Waarom is hun programma nu niet schrikbarend meer? ‘Waren we toen gek of nu?’, vragen Van Heemstra en Kirmiziyüz zich af. Een antwoord zoeken ze bij de weduwe van Janmaat. Uitvoerig vertellen en spelen zij de ontmoeting na. Dit soort scènes trekken mijn aandacht. Ik krijg de kans de weduwe te begrijpen. Hierdoor zien we ook de soepele schakelingen van personage naar acteur. Zo kunnen zij zich niet alleen als maker in *Jeremia* bewijzen, maar ook als acteur.

Jeremia was een profeet. Wie durft er tegenwoordig nog een Jeremia te zijn als iedereen vrijheid van meningsuiting misbruikt? De macht van Twitter kan hier niet ontbreken. Kirmiziyüz doet zich voor als rechtse Nederlander om zijn internetvijand uit de tent te lokken. Hoe ver kan hij hierin gaan? Wat doe je als de grootste racist een schattige, blonde vrouw met een schildpadje blijkt te zijn? Van Heemstra blijft liever op afstand en houdt overzicht. De dialogen zijn scherp, omdat beiden kritisch op elkaar blijven. Zelfs als Kirmiziyüz imponeert met een gevoelige uitbarsing, weet Van Heemstra nog te relativieren.

IJzersterke clichés

Het knappe van *Jeremia* is dat clichématige onderwerpen toch ijzersterk uitvoerbaar blijken. Nonchalante Van Heemstra wordt streng bevolen een burka te dragen. Ze hoeft weinig meer te doen, het beeld werkt. Ook de Turkse achtergrond van Kirmiziyüz geeft een extra lading. Nergens wordt een meelijwekkende boodschap verkondigd, maar hij gebruikt simpelweg zijn eigen perspectief als uitermate gedreven acteur ‘wat toch echt iets anders is dan schizofreen zijn.’

Jeremia leert ons te hopen dat we samen weer over waarden na kunnen denken, net als vroeger. *Jeremia* is het eerste deel van het drieluik Hollandse Luchten. Ik kijk nu al uit naar het tweede deel.

Tekst: Inge Schouten

Foto: Saris & den Engelsman

Gezien: Première, 6 februari, Theater Frascati, Amsterdam